



## **UNIVERZITET U SARAJEVU**

**Centar za interdisciplinarne studije – „prof. dr. Zdravko Grebo“**

### **PRIJEDLOG PROGRAMA CJELOŽIVOTNOG UČENJA**

**“Feminizam i religija”**

Maj 2024. godine

Na osnovu člana 37. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 36/22) i člana 45. i 154. Statuta Univerziteta u Sarajevu, program Feminizam i religija (u daljem tekstu: FER škola) bit će organiziran u skladu sa odredbama Memoranduma o razumijevanju koji TPO fondacija ima potpisan sa Univerzitetom u Sarajevu, broj 02-0101-9619/21 od 06.10.2021. godine, a provodit će se preko Centra za interdisciplinarnu studije "prof. dr. Zdravko Grebo" (u daljem tekstu: CIS) Univerziteta u Sarajevu. Polaznice i polaznici koji pohađaju FER školu će dobiti certifikat Univerziteta i 4 ECTS boda po kursu.

CIS postoji kao podorganizaciona jedinica Univerziteta u Sarajevu sa ciljem promocije novih zahtjeva u sferi visokog obrazovanja i potrebom za kreiranjem programa koji prevazilaze okvire jedne naučne discipline. Trendovi u visokom obrazovanju, naučnoistraživačkom radu i cjeloživotnom učenju podrazumijevaju povezivanje različitih disciplina, jer tržište rada i akademska zajednica zahtijevaju izlazak van okvira uskih profesija, kakvim smo najčešće izloženi. CIS je usmjeren ka interdisciplinarnom obrazovanju nove generacije stručnjaka\_inja iz Bosne i Hercegovine, kao i iz zemalja regije Jugoistočne Evrope. Kao takav, CIS okuplja više od stotinu uvaženih domaćih i stranih stručnjaka i stručnjakinja iz različitih naučnih oblasti koji zajednički rade na projektima razvoja. Svoje mjesto CIS je našao u okviru Univerziteta u Sarajevu i predstavlja inovativni inkubator za interdisciplinarnu programe.

Fokus djelovanja CIS-a bazira se na tri osnovna postulata, i to:

1. ciklično obrazovanje u vidu master i doktorskih studija,
2. neciklično obrazovanje u vidu kratkih programa cjeloživotnog učenja i
3. naučno-istraživački i tržišno orijentisani projekti interdisciplinarnog karaktera.

Memorandum o razumijevanju, koji TPO fondacija ima potpisan sa Univerzitetom u Sarajevu, broj 02-0101-9619/21 od 06.10.2021. godine, omogućio je da se u okviru projekta pod nazivom „Univerziteti i gender mainstreaming“ (UNIGEM) uspostavi Univerzitetski gender resurni centar (UNIGeRC) kao dio Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, što je potvrđeno i Statutom Univerziteta (član 44). Program FER škole je, također, usklađen sa usvojenim Gender akcionim planom (GAP), koji je u maju 2024. (sjednica Senata od 31.01.2024.) produžen do 2028. godine. Memorandum predviđa u članu 3. da UNIGeRC, između ostalog, učestvuje i u: organiziranju obukâ, seminara, radionica te drugih specijalističkih modula edukacije; istraživanjima koja su posvećena mjerenju stavova o postojanju i upoznatosti s propisima koji imaju za cilj sprečavanje i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, diskriminacije i seksualnog uznemiravanja; izradi silabusa i pripremi nastavnih materijala; pružanju stručne pomoći i uzajamnoj saradnji u izgradnji i unapređenju kvaliteta visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini; unapređenju saradnje s univerzitetima u Bosni i Hercegovini i regiji u oblastima relevantnim za prevenciju i borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, diskriminacije i seksualnog uznemiravanja.

Često se nekritički religije optužuju za rodnu neravnopravnost, a pri tome se zaboravlja da je utemeljenje rodnih stereotipa došlo iz filozofskih tradicija i da su i u sekularnim tradicijama prisutni rodni stereotipi.

S obzirom da Univerzitet u Sarajevu ima Gender akcioni plan 2024-2028, kao i 19 univerziteta u regiji koji su dio mreže projekta UNIGEM, FER škola je način da se akademski nastavi raditi na

promociji ravnopravnosti i nediskriminacije i da se osnaži regionalna saradnja između partnerskih univerziteta.

UNIGeRC je u saradnji sa CIS-om organizirao Zimsku školu “Rod i globalizacija“ u februaru 2023. godine, koja je pokazala koliko je veliki interes za rodne teme i regionalnu saradnju. Program Rodnih studija, koji je postojao, više nije aktivan, pa bi FER škola mogla nadomjestiti nedostatak programa obrazovanja za rodnu ravnopravnost i poduprijeti provedbu Gender akcionog plana Univerziteta u Sarajevu.

### **1. Trajanje programa**

Program FER škole kao neciklični program cjeloživotnog učenja traje jedan ciklus u toku jedne akademske godine, a bit će održana četiri ciklusa u periodu od 2024. do 2028. Ovaj vid necikličnog učenja je i u skladu sa Gender akcionim planom Univerziteta u Sarajevu (2024-2028), jer omogućava dodatne edukacije za nastavno i nenastavno osoblje o rodnoj ravnopravnosti.

### **2. Ciljna skupina**

Program FER škole namijenjen je studentima i studenticama, kao i profesionalcima, koje i su zainteresirane i za izučavanje i edukaciju iz oblasti roda, ravnopravnosti, religije, odnosa sekularnog i religijskog te za nadilaženja podjela i isključenja različitih perspektiva u odnosu na ova pitanja. Polaznici i polaznice FER škola su iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore, ali i drugih zemalja.

### **3. Cilj programa**

Cilj FER škole je doprinijeti uspostavi, održanju i provođenju rodne ravnopravnosti u svim sferama života. Da bi se taj cilj postigao, kritički se propituju znanstvena istraživanja i religijske tradicije o rodnom pitanjima. Nadilazeći dihotomije sekularno-religijsko, interdisciplinarnim, interakcijskim i međureligijskim pristupima se propituju i dekonstruiraju rodni stereotipi te na temelju suvremenih istraživanja nude argumenti za konstrukciju egalitarnih rodnih modela.

### **4. Opis programa**

FER škola je koncipirana kao interdisciplinarna, komparativna, interkulturalna i međureligijska učionica u kojoj se susreću znanost i religija, različiti svjetonazori, kao i *mainstream* i feministički teorijski uvidi i praksa. Kao takva, pokazala se iznimno važnom na prostoru Balkana, u kojem se gotovo 90 procenata ljudi izjašnjava vjericama i vjericima, i u kojem su na snazi sekularni zakoni, utemeljeni na međunarodnim normama ljudskih prava i sloboda. Zbog svega toga važno je otvoriti prostor dijaloga, učenja i propitivanja kako bi se došlo do novih formula shvaćanja prava i sloboda, posebno za one koji su manjina.

Nedostatak akademskih programa o rodnoj ravnopravnosti u cijeloj regiji bili su motivacija za pokretanje FER škola 2021. godine.

Prijavljivanje za FER školu moguće je putem javnog poziva. Prije upisa kandidati i kandidatkinje prolaze proces selekcije. U prethodna četiri akademska semestra FER školu je uspješno pohađalo i završilo 200 polaznika i polaznica, a 90 na neakademskej razini.

Na akademskoj razini FER škola nudi sljedeće kurseve: 1. Povijest feminizma na Istoku i Zapadu; 2. Filozofija i rod; 3. Rod, religija i rodno zasnovano nasilje; 4. Rod, religija i izgradnja mira; 5. Rod, religija i mediji; 6. Sociologija roda; 7. Rod, kultura i duhovnost; 8. Antropologija: filozofska i religijska perspektiva; 9. Rod i judaizam i 10. Razvoj feminističke teologije. Predavačice i predavači angažirani na ovim kursevima dolaze s univerziteta iz Sarajeva, Ljubljane, Zagreba, Osijeka, Beograda, Banja Luke, Mostara, Tuzle i Zenice, kao i znanstvenih instituta i nevladinih organizacija.

Svaki kurs je dizajniran tako da se sastoji od 30 sati predavanja i 15 sati vježbi i traje 15 sedmica. Na kraju svakog kursa polaznici i polaznice, koji žele dobiti certifikat sa transkriptom i ocjenom, pišu završni akademski rad, a oni koji ne ispune obavezu pisanja završnog rada dobiju samo certifikat o pohađanju.

### **Očekivani rezultati:**

Polaznici i polaznice nakon završene FER škole će:

- Biti sposobni analizirati i samostalno donositi prosudbe o društveno-religijskim diskursima o rodnoj ravnopravnosti;
- Aktivno se uključiti u javne rasprave o rodnoj ravnopravnosti i argumentirano zagovarati egalitarne rodne modele;
- Steći potrebna znanja i uvide u sekularne i religijske diskurse i tradicije, nadilazeći tako dihotomije kojima se podržavaju rodni stereotipi i posljedično rodna neravnopravnost i
- Kritički se odnositi prema senzacionalizmu i populizmu u medijskom izvještavanju o rodnoj ravnopravnosti i osobito rodno zasnovanom nasilju.

Ovim će Programom Univerzitet u Sarajevu unaprijediti svoju vidljivost i ekspertizu u interdisciplinarnim i intersekcijским pristupima temama rodne ravnopravnosti, religije, ljudskih prava i izgradnje mira na prostoru regije i šire.

### **5. Metode rada**

Program se realizira kroz deset kurseva u jednom ciklusu (dva semestra nastave u jednoj akademskoj godini). U svakom semestru se nudi pet kurseva, koji se sastoje od 30 sati nastave, 15 sati vježbi te pisanja završnog akademskog rada. Svaki kurs nosi 4 ECTS-a. Nastava se odvija na bosanskom/crnogorskom/hrvatskom/srpskom i engleskom jeziku, hibridno, tj. i u *online* formatu (putem Moodlea i/li platforme Zoom).

### **6. Izvođenje programa**

U izvođenju FER škole sudjeluje nastavno osoblje s Univerziteta u Sarajevu, Univerziteta u Tuzli, Univerziteta u Zenici, Univerziteta u Banja Luci, Univerziteta „Džemal Bijedić“ iz Mostara, Univerziteta u Beogradu, Univerziteta u Novom Sadu, Sveučilišta u Osijeku, Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišta u Zadru i Sveučilišta u Ljubljani. Ovi su

univerziteti, također, dio mreže UNIGEM u okviru koje se realiziraju brojne regionalne aktivnosti na polju rodne ravnopravnosti.

Voditeljice FER škole su v. prof. dr. Zilka Spahić Šiljak, akademska direktorica Univerzitetskog gender resursnog centra, i dr. sci. Jadranka Rebeka Anić iz Instituta za društvena istraživanja „Ivo Pilar“ iz Hrvatske. (U privitku je lista kurseva i partnerskih institucija koje su uključene u izvođenje nastave).

## 7. Uvjeti za prijavu

Polaznike i polaznice će birati komisija u čijem saastavu će biti predstavnici Centra za interdisciplinarnu studiju, Univerzitetskog gender resursnog centra (UNIGeRC) i TPO fondacije na temelju prijave. Komisija će odabrati kandidate\_kinje koje\_i ispunjavaju uvjete javnog poziva (da pohađaju dodiplomski studij ili da su stekli diplomu viših akademskih stupnjeva).

## 8. Troškovi

Sve troškove FER škole za četiri ciklusa u periodu od 2024. do 2028. godine snosi UNIGeRC i TPO fondacija, a polaznice i polaznici uplaćuju Univerzitetu troškove štampanja i izdavanja certifikata te dodatka certifikatu.

## 9. KURSEVI

### I. KURS ANTROPOLOGIJA: FILOZOFSKA I RELIGIJSKA PERSPEKTIVA

Unatoč stoljetnom naporu da se rodna ravnopravnost osigura na svim područjima društvenog i privatnog života, prema Izvješću o globalnim rodним razlikama 2020 (*Global Gender Gap Report 2020*) Svjetskog ekonomskog foruma do ostvarenja potpune rodne razlike na svjetskoj razini možda će trebati čekati još 99,5 godina. Proces postizanja rodne ravnopravnosti zadnjih desetljeća pod snažnim je udarom i antirodno pokreta, potpomognut populističkim diskursima širom Evrope i Amerike. Umjesto dijaloga i suočavanja s izazovima globalizacije i post-moderne, desničarski populist promoviraju retradicionalizaciju rodnih uloga i očuvanje postojećih patrijarhalnih struktura moći. Da bi u tome uspjeli, osobito su angažirani oko očuvanja i promoviranja rodnih stereotipa, odnosno, stereotipnog pripisivanja muških i ženskih vlastitosti i na njima temeljenih muško-ženskih uloga i podijeljenih područja djelovanja.

Cilj kursa je ponuditi alternativnu argumentaciju za rodnu ravnopravnost kroz dekonstrukciju filozofskog naslijeđa Aristotela te kulturoloških normi i običaja koji su ponekad nekritički integrirani u religijskim tradicijama. Kroz kritička čitanja antropologije u filozofiji i religiji te nove metodološke pristupe, ovaj kurs će ponuditi argumente za konstrukciju egalitarne antropologije koja je utemeljena i u religiji i suvremenoj znanosti.

#### Ishodi

Nakon uspješno završenog kursa polaznice i polaznici će:

- Bolje poznavati osnove antropologije u filozofiji i religiji;
- Razumjeti osnove feminističke epistemološke kritike;
- Koristiti kritički odmak opravdanja rodnih stereotipa;

- Koristiti rodno senzitivni pristup ovim pitanjima;
- Prepoznati štetnost zakonskih i drugih propisa i normi temeljenih na rodnim stereotipima i
- Biti u stanju aktivnije se zauzeti za rodnu ravnopravnost u privatnom i javnom životu.

## II. KURS: FILOZOFIJA I ROD

Doprinos žena razvoju filozofije pitanje je koje se u okviru ove humanističke oblasti postavlja tek u savremeno doba, i to pod utjecajem rodnih i feminističkih teorija. U okviru kursa *Filozofija i rod* predstavljaju se osnovni problemi feminističke filozofije. Unutar toga su posebno značajna istraživanja o ženama u historiji filozofije. S jedne strane, pokazuje se kako je patrijarhat oblikovao filozofiju i kako su glavni predstavnici filozofije nastavljali da ojačavaju patrijarhalni model mišljenja od antike do danas. S druge, tragom novijih filozofskih istraživanja, naglašava se u kojoj mjeri su žene radile i stvarale i u ranijem periodu i danas, ali njihov rad nije bio uvažavan i vrednovan.

### Ishodi

Po završetku kursa polaznici\_e će biti u mogućnosti da:

- Objasne zašto u pregledima historije filozofije nedostaju imena filozofkinja;
- Analiziraju na koji način su se preplitali patrijarhalna slika svijeta i filozofski sistemi i
- Razumiju zašto je značajno baviti se feminističkim i rodnim temama u filozofiji.

## III. KURS: POVIJEST FEMINIZMA NA ZAPADU I ISTOKU

Kurs nudi historijske okvire kao različite društvene kontekste nastanka i razvoja feminističke misli i pokreta na Zapadu i Istoku. Pored toga, sadržaj kursa je usmjeren na elaboraciju teorijskih koncepata i razvoj različitih feminističkih orijentacija kao supstrata društvenih nauka. Kroz raznovrsne sadržaje ovog kursa rasvijetlit ćemo bogatu historiju ženskog doprinosa razvoju društva, promjeni svijesti i emancipaciji kulture, s fokusom na period 19. i 20. stoljeća. Važno je otrgnuti od zaborava pionirske poduhvate žena koje su mijenjale historiju, a koje su još uvijek nedovoljno istražene i, stoga, nepoznate. Među ključnim temama ovog kursa bit će periodizacija razvoja feminizma kroz tri vala, s posebnim osvrtom na razvoj feminizma u bivšoj Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini, kao i razvoj feminizma u muslimanskim zemljama, uz obradu tema globalizacije, ženskog liderstva i obrazovanja. Osim toga, teme će obuhvatiti i feminističke poglede o fenomenima rane i kasne socijalizacije, obrazovanja i globalizacije.

Cilj kursa je educirati učesnice i učesnike o važnosti feminističke misli i prakse u zagovaranju ženskih prava i prava manjina u različitim društveno-historijskim kontekstima, te ih osposobiti da primijene feministički metod u analizi društvene stvarnosti.

### Ishodi

Učesnice i učesnici nakon kursa bit će spremniji da:

- Razumiju teorijska feministička polazišta i prakse u društvenom djelovanju;
- Prepoznaju različite orijentacije feminizma koje imaju i sekularno i religijsko utemeljenje;

- Kritički promišljaju o različitim društvenim fenomenima i pitanjima iz feminističke perspektive;
- Razumiju važnost feminističke perspektive u globalnim kretanjima i
- Koriste feminističku metodu u analizi društvene stvarnosti.

#### **IV. KURS: ROD, RELIGIJA I MEDIJI**

Polazeći od saznanja o važnoj ulozi medija u posredovanju informacija i znanja i u socijalizaciji mladih i njihovoj samoprocjeni, kao i stvaranju identiteta, u ovom kursu se promišlja o odnosu medija, religije i spola. Pri tome se pozornost posvećuje, temeljeći analize na relevantnoj literaturi i istraživanjima, prikazu žena u medijima, s posebnim naglaskom na prikaz žena u filmovima vjerske tematike. Raspravlja se mjesto i uloga žene u kršćanskim medijima, odnosno koliko prostora se u vjerskim medijima daje ženama kao stvarateljicama i urednicama medijskih sadržaja te kakvu sliku žene donose vjerski mediji. Kroz studije slučaja ispituje se koriste li se u kršćanskim medijima stereotipi u prikazu žena i njihove uloge u društvu. Također, analizira se koliko se mjesta u svjetovnim medijima daje ženama kao teologinjama, ali i stručnjakinjama za ostala područja. Promišljanja se temelje na medijskim teorijama, dokumentima koji govore o ravnopravnosti prikaza spolova u medijima, kao i na dokumentima kršćanskih crkava, koji govore o odnosu žena i medija.

##### **Ishodi**

Nakon završetka kursa, studenti\_će će biti osposobljeni za:

- Poznavanje i dublje razumijevanje mjesta i uloge žena u medijima;
- Samostalno promišljanje i analiziranje tematike odnosa medija, religije i spola;
- Analiziranje i u pisanom obliku sažimanje i povezivanje literature s interdisciplinarnog područja medijskih, religijskih i rodni studija i
- Omogućavanje, na temelju poznavanja zakonitosti medija i medijskih teorija, kritičkog osvrtanja i sudjelovanja u raspravama o prikazu žena u svjetovnim i vjerskim medijima.

#### **V. KURS: SOCIOLOGIJA RODA**

Kurs obrađuju temeljne postavke sociološkog poimanja i proučavanja roda i rodni uloga. Okosnicu čini distinkcija privatno-javno, koja se koristi kao ključ za proučavanje društvenih fenomena koji se tematski obrađuju. Koristeći teorijske postavke te izbor klasičnih i nešto suvremenijih socioloških tekstova, posebno se obrađuju teme plaćenog i neplaćenog rada, obiteljskih oblika i života te nasilja kao društvene strukture. Značajna se pažnja poklanja sociološkim proučavanjima odnosa roda i religije. U tom će se kontekstu posebna pažnja posvetiti identificiranju androcentričnih okvira, perspektiva i pretpostavki glavnih svjetskih religija (judaizam, kršćanstvo, islam, hinduizam i budizam), njihovim utjecajima na oblikovanje društvenih izazova danas i primjeni novih metodologija i dobrih praksi (iz feminističke sociologije i teologija te ekofeminizma).

##### **Ishodi**

Nakon završetka kursa, studenti\_će će moći:

- Prepoznati i imenovati temeljne pojmove i teorije u području sociologije roda;
- Definirati i analizirati neke od ključnih društvenih procesa u rodnom ključu;
- Razviti analitičnost (analiza društvenih pojava, sinteza terenskog znanja i njihova upotreba u rješavanju konkretnih problema, sposobnost sinteze i kontekstualizacije analitičkih nalaza);
- Koristiti metodološke alate (upotreba i daljnji razvoj različitih istraživačkih metoda i tehnika, autonomija i samoinicijativa u istraživačkom radu);
- Poznavati kontekst odabranog područja, discipline (vrlo široko, kritičko i reflektirajuće razumijevanje odabranog okruženja, struktura i odnosa, normi, institucija i dinamike njihovog razvoja) i
- Oblikovati i voditi rasprave o temeljnim sociološkim tekstovima koji se bave rodom i rodnim ulogama.

## VI. KURS: RAZVOJ FEMINISTIČKE TEOLOGIJE

Feminizam je mnogoznačan pojam, kojem su pristupi raznovrsni. Budući da feministička teologija prati razvoj u feminizmu i primjenjuje ih na sferu vjerskoga, slično se može reći i za nju, tj. da je razgranata i raznolika. U ovom je kursu predstavljena tematski, prema glavnim temama u feminizmu, koje su imale (i još imaju) velik odjek u teologiji. Moglo bi se ovu metodu usporediti sa slikom otkopavanja nalaza u arheologiji. Naime, feminizam je - kao projekt koji se bavi oslobođenjem žena – probleme otkrivao postupno, a feministička je teologija sukladno i u stopu pratila te slojeve i nametala (promišljala) feminističke teme u sferi vjerskoga. Ovaj se kurs sastoji od dvije cjeline: kršćanske feminističke teologije i islamske feminističke teologije.

Cilj je upoznati polaznike i polaznice s osnovama i suvremenim trendovima feminističke jevrejske, kršćanske i islamske teologije u intersekciji sa drugim znanostima.

### Ishodi

Nakon završetka kursa, studenti\_ ce će moći:

- Razumjeti ključne pojmove feminističke teologije;
- Razlikovati feminističku teologiju od teologije žene;
- Upoznati feminističku teologiju oslobođenja;
- Kritički analizirati patrijarhat, androcentrizma, mizoginiju i seksizam;
- Prepoznati ženski doprinos teologiji kroz povijest do danas i
- Učestvovati u dijalogu o sekularnom i religijskom feminizmu.

## VII. KURS: ROD I JUDAIZAM

Drevno jevrejsko društvo bilo je patrijarhalno i u njemu su žene bile podređene muževima i prisutne isključivo u privatnoj sferi života. Ovakva društvena struktura utjecala je na formiranje značajno drugačijih uloga koje su muškarci i žene imali u društvu i vjerskoj praksi tokom 3000 godina razvoja judaizma. Sve do 20. stoljeća dom i porodica ostali su dominantna sfera ženskog života, što je rezultiralo njihovom ekonomskom ovisnošću o muževima, institucionalno utemeljenom neravnopravnošću unutar jevrejskog zakonodavstva, onemogućenom pristupu religijskom obrazovanju i praksi.



Tokom kursa istražiti ćemo ulogu roda u jevrejskoj tradiciji, rodne razlike zasnovane na patrijarhalnim vrijednostima, mjesto i ulogu Jevrejke u porodici i zajednici u različitim povijesnim razdobljima razvoja judaizma, od njegovih početaka do danas. Također, istražiti ćemo jevrejsku feminističku misao kroz tekstove suvremene jevrejske feminističke literature.

### **Ishodi**

Nakon uspješno završenog kursa, studentice i studenti će moći:

- Kritički procijeniti vezu između kulture, religije i roda u judaizmu;
- Kritički analizirati ulogu jevrejske žene u odgovarajućem povijesnom, socijalnom i ekonomskom kontekstu u kojem su živjeli Jevreji i
- Razumjeti feminističku kritiku tumačenja ženske uloge u tradicionalnom tumačenju jevrejskih svetih spisa.

## **VIII. KURS: ROD, RELIGIJA I IZGRADNJA MIRA**

Ovaj kurs istražuje rodnu dinamiku konflikta i izgradnje mira, i načine na koje konflikt i mir utječu na žene i muškarce tokom i nakon konflikta. S obzirom da su žene u najvećoj mjeri kolateralna žrtva u većini sukoba, one su istovremeno najviše angažirane na izgradnji mira u svojim zajednicama. Muškarci su, također, žrtve sukoba, ali su u najvećoj mjeri počinitelji nasilja, a zbog svoje uloge u ratu (i općenito u patrijarhalnom društvu) u kojem se od muškarca očekuje da brani i štiti državu, naciju i porodicu. Oni su, ipak, privilegirani, jer su u izgradnji mira najviše zastupljeni na ključnim političkim pozicijama moći i o miru pregovaraju na najvišim razinama.

Cilj ovog kursa je ponuditi rodno inkluzivno razumijevanje izgradnje mira, mirovnih teorija, te sekularnih i religijskih resursa za izgradnju mira.

Učesnici i učesnice će tokom kursa naučiti zašto je rod važno analitičko sredstvo u dekonstrukciji sukoba i izgradnje mira, zatim u kojoj mjeri društveno zadate rodne uloga utječu na ženski mirovni aktivizam, te zašto je važna rodna dimenzija u pitanjima sigurnosti.

### **Ishodi**

Nakon završenog kursa, učesnici i učesnice će biti u stanju:

- Razumjeti ključne teorijske koncepte roda, religije, konflikta i izgradnje mira;
- Kritički analizirati rodnu i religijsku dimenziju konflikta i mira;
- Koristiti rod kao analitičko sredstvo u analizi konflikta i izgradnje mira;
- Razumjeti feminističke pristupe i politike izgradnje mira;
- Razumjeti na koji način kulturološke norme oblikuju rodno dihotomizirane uloge u konfliktu i izgradnji mira;
- Prepoznati potencijale religija za izgradnju mira i
- Razumjeti važnost primjene UNSCR 1325 u regiji Balkana.

## IX. KURS: ROD, RELIGIJA I RODNO ZASNOVANO NASILJE

Kurs nudi uvide u teorijska i empirijska razumijevanja roda, rodnih identiteta, stereotipa i uloga, koje u vjekovima doprinose pojavi rodno zasnovanog nasilja. Navedeni društveni konstrukti su pod jakim kulturološkim utjecajima i obojeni patrijarhalnim „vrijednostima“, koje ženu drže u potlačenom položaju, čiji sažeti oblik je u poruci: „Šuti, trpi i ne sramoti obraz i porodicu“. Tematske cjeline se prožimaju i nadopunjavaju, s ciljem kako bi se rasvijetlili različiti oblici rodno zasnovanog nasilja. Također, kurs će dati uvid u transformativno djelovanje koje dekonstruira rodno zasnovano nasilje u sekularnim i religijskim sistemima i podsistema moći, od mikro do makro nivoa. Rodno zasnovano nasilje će biti obrađeno kroz petnaest tematskih cjelina.

Cilj kursa je osposobiti učesnice i učesnike za prepoznavanje uzroka i mehanizama pojave i održavanja različitih vrsta nasilja u sekularnom i religijskom diskursu te ih upoznati sa resursima za preventivno djelovanje.

### Ishodi

Učesnice i učesnici nakon kursa bit će spremniji da:

- Razumijevaju teorijska polazišta rodno zasnovanog nasilja;
- Prepoznaju različite oblike rodno zasnovanog nasilja i njihovo utemeljenje u sekularnom i religijskom diskursu;
- Kritički promišljaju pojave rodno zasnovanog nasilja i njihova opravdanja kulturološkim i religijskim normama;
- Upoznaju sa feminističkim principima savjetodavnog i terapijskog djelovanja i
- Upoznaju sa suvremenim pristupima adresiranja rodno zasnovanog nasilja u religijskim zajednicama.

## X. KURS: ROD, KULTURA I DUHOVNOST

*Rod, kultura i duhovnost* pruža interdisciplinarnu kulturalnu, rodnu i književnu uvide u pitanje duhovnosti iz više pravaca. Nakon nekoliko uvodnih predavanja, posvećenih konceptualnim pitanjima (Rod kao analitička kategorija u suodnosu sa duhovnošću, Temelji kulturalnih studija u propitivanju oblika duhovnosti iz orodene perspektive, Institucionalizirani i novi oblici duhovnosti itd.), kurs prelazi na konkretizirana tematska predavanja u tri bloka.

Prvi tematski blok tiče se duhovnosti u povijesnom kontekstu (povijesnih i *New Age* mitografija), te feminističke duhovnosti danas. (Neke od tema su mitopeje o Perzefoni i Demetri, savremeni prikazi starogrčkih vodenih božica i umjetničke prakse iscjeljenja). U drugom bloku bavi se rodom i duhovnošću u kulturnoj, umjetničkoj i znanstvenoj produkciji, s akcentom na književnost, kulturno pamćenje i popularnu kulturu. (Neke od tema su materijalni misticizam, budistička duhovnost, islamska mitografija, ekofeministička duhovnost i sl.). Treći tematski blok posvećen je pitanju roda i duhovnosti u savremenom društvenom aktivizmu i političkim pokretima. (Teme su konspirativnost i novi izazovi između desnice i *New Agea*, te duhovnost i novi univerzalizam u ženskom aktivizmu za društveno dobro itd.).

Kurs se završava predavanjem u kojem se razmatraju ključne teme i dalji pravci propitivanja, relevantni za eseje polaznica\_ka.

### **Ishodi**

Po završetku kursa polaznici\_e će biti u mogućnosti da:

- Objasne neke važne načine na koje možemo u teorijskom i empirijskom smislu analizirati dinamiku između roda, kulture i duhovnosti;
- Analiziraju konkretne primjere kulturne, književne, umjetničke i/li naučne produkcije, kulturnog pamćenja i povijesti kroz koji kritički razmatraju kategorije roda, kulture i duhovnosti i
- Razumiju značaj interdisciplinarnih kulturalnih studija roda i duhovnosti i njihovu primjenjivost na društvene, političke i aktivističke, kao i znanstvene tokove.

## LISTA KURSEVA “FER ŠKOLE”

1. **Antropologija: filozofska i religijska perspektiva** (predavačice i predavači sa Sveučilišta i Zagrebu, Sveučilišta u Zadru i Univerziteta u Sarajevu);
2. **Filozofija i rod** (predavačice sa Univerziteta u Banjoj Luci, Univerziteta u Beogradu i Univerziteta u Sarajevu);
3. **Rod, religija i rodno zasnovano nasilje** (predavačice i predavači sa Univerziteta u Sarajevu i Sveučilišta u Zagrebu);
4. **Rod, religija i mediji** (predavačice i predavači sa Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Mostaru i Univerziteta u Sarajevu);
5. **Sociologija roda** (predavačice i predavači sa Sveučilišta u Zadru, Sveučilišta u Osijeku, Sveučilišta u Ljubljani i Univerziteta u Sarajevu);
6. **Povijest feminizma na Istoku i Zapadu** (predavačice i predavači sa Univerziteta u Sarajevu, Univerziteta Džemal Bijedić iz Mostara i Sveučilišta u Ljubljani);
7. **Rod, religija i izgradnja mira** (predavačice i predavači sa Sveučilišta u Zagrebu Univerziteta Istočno Sarajevo i Univerziteta u Sarajevu);
8. **Razvoj feminističke teologije** (predavačice i predavači sa Sveučilišta u Zagrebu i Univerziteta u Sarajevu)
9. **Rod i judaizam** (predavačice i predavači sa Univerziteta u Novom Sadu i Jevrejske opštine Sarajevo)
10. **Rod, kultura i duhovnost** (predavačice i predavači sa Univerziteta u Sarajevu, Univerziteta u Tuzli i Univerziteta u Sarajevu)

Univerzitet u Sarajevu



University of Sarajevo



CIS

Centar za interdisciplinarnе studije  
Univerziteta u Sarajevu  
prof. dr. Zdravko Grebo

TPO  
FONDACIJA



# CERTIFIKAT

kojim se potvrđuje da je

\_\_\_\_\_  
Ime i prezime polaznika/ce

Pohađao/la kurs pod nazivom  
\_\_\_\_\_

koji se realizira u okviru Programa cjeloživotnog učenja „**Feminizam i religija**”

Program je odobren Odlukom Senata Univerziteta u Sarajevu, broj \_\_\_\_ od \_\_\_\_

Struktura i ishodi Programa su opisani u dodatku Certifikata

Datum:

Broj:

Direktor

Centra za interdisciplinarnе studije –

“prof.dr. Zdravko Grebo“

Voditeljice Programa

\_\_\_\_\_  
M.P. \_\_\_\_\_

Univerzitet u Sarajevu



University of Sarajevo



CIS

Centar za interdisciplinarnu studiju  
Univerziteta u Sarajevu prof. dr. Zdravko Grebo

TPO  
FONDACIJA



# CERTIFIKAT

kojim se potvrđuje da je

\_\_\_\_\_  
Ime i prezime polaznika/ce

Uspješno završio/la kurs pod nazivom

\_\_\_\_\_  
koji se realizira u okviru Programa cjeloživotnog učenja **“Feminizam i religija“**  
te ostvario/la 4 ECTS-a

Program je odobren Odlukom Senata Univerziteta u Sarajevu, broj \_\_\_\_ od \_\_\_\_

Struktura i ishodi Programa su opisani u dodatku Certifikata

Datum:

Broj:

Direktor

Centra za interdisciplinarnu studiju –

“prof. dr. Zdravko Grebo“

Voditeljice programa

\_\_\_\_\_  
M.P. \_\_\_\_\_